

مشارکت آرون

سرشناسه	: نبوی، عبدالخالق، ۱۹۴۶ م. گردآورنده Nabiev Abdukholiq
عنوان و نام پدیدآور	: منتخب آثار ادبیات‌شناسی و نقد ادبی صدرالدین عینی / گردآوری و پژوهش، تصحیح و ویرایش: عبدالخالق نبوی، مصطفی باباخانی.
مشخصات نشر	: تهران، آرون، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۴۸ ص.
شابک	: ۶ - ۵۳۷ - ۲۳۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: عینی، صدرالدین، ۱۸۷۸ - ۱۹۵۴ م - نقد و تفسیر
موضوع	: Aini, Sadriddin- Criticism and interpretation
موضوع	: شاعران تاجیک - قرن ۲۰ م - تاریخ، نقد و تفسیر
موضوع	: Poets, Tajik - 20 th century -History, Criticism and interpretation
موضوع	: Authors, Tajik- Biography سرگذشتنامه
شناسه افزوده	: باباخانی، مصطفی، ۱۳۵۶ - گردآورنده
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۷ / ۹۸۵، ۹ / ع PIR ۹۱۷۱
رده‌بندی دیویی	: ۶۲۰۶ / ۱ ت ۸
شماره کتابخانه ملی	: ۰۷۸۱۴۴

منتخب آثار ادبیات‌شناسی و نقد ادبی صدرالدین عینی
 گردآوری و پژوهش، تصحیح و ویرایش: عبدالخالق نبوی، مصطفی باباخانی
 ناشر: انتشارات آرون

چاپ اول: ۱۳۹۷
 چاپ مدیران: ۱۱۰۰ نسخه

۲۸۰۰۰ تومان

نشانی: میدان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - خیابان وحید نظری - نرسیده به خیابان منیری جاوید

تلفن: ۵۱ - ۶۶۹۶۲۸۵۰

پلاک ۱۰۵ - واحد ۳

وبسایت: www.Arvanashr.ir

ایمیل: Arvanashr@yahoo.com

فهرست مطالب

۷	 سرسخن
۱۵	 رویکرد سرالان عینی به ادبیات‌شناسی و نقد ادبی
۱۵	 پیش‌درمد
۱۶	 ابتدای کار نقد ویسی درالذین عینی
۱۷	 فعالیت علمی عینی پس از ادالاب اکتبر ۱۹۱۷
۱۷	 نکته‌ای چند درباره اصلان زبان و ادبیات تاجیک
۲۱	 آثار علمی و انتقادی استاد سرالان عینی
۳۳	 منتخب آثار ادبیات‌شناسی و نقد ادبی صدرالذین عینی
۳۴	 در حق میرزا بیدل
۳۷	 درباره فردوسی و شاهنامه او
۴۱	 شاهنامه چگونه نوشته شد؟
۶۵	 اولاد فردوسی
۶۶	 شاهنامه فردوسی به زبان‌های دیگر
۶۶	 مقلدهای شاهنامه
۶۶	 تحسین شعرای کلاسیک ایران فردوسی را
۶۷	 زبان شاهنامه
۶۸	 مناسبت زبان شاهنامه به زبان تاجیکی
۷۴	 مناسبت ادبیّه آسیای میانه با ایران
۷۶	 یک دو سخن ابرای مجموعه شعر یادگاری‌ا
۷۷	 زنده ابدی
۷۸	 آموزش خودم از ماکسیم گورکی
۸۰	 تأثرات و یادداشت‌های من از گورکی
۸۳	 میر علیشیر نوایی

کمال خجندی	۹۷
شیخ‌الرئیس ابوعلی سینا	۱۰۶
عذرِ استهزاکارانه ابوعلی ابن سینا به خدا	۱۲۷
نمونه‌ها از اثرهای فارسی-تاجیکی ابوعلی سینا	۱۳۳
رباعیها	۱۳۳
غزل در حق باده	۱۳۴
پارچه‌های جداگانه از قسم طبیعیات دانشنامه	۱۳۴
پیدا کردن حال گرمی طبیعی و ناطبعی و سردی طبیعی و ناطبعی	۱۳۴
پیدا کردن حال گشتن عناصر یک به دیگر	۱۳۵
پیدا کردن حال نفس نباتی	۱۳۵
منبعهایی که در وقت نوشتن مقاله از آنها فایده برده شد	۱۳۶
استاد رودکی	۱۳۷
قبر استاد رودکی در بهه و دگ	۱۶۰
شیخ مصلح‌الدین سعدی شیرازی (حیات و ایجادیات سعدی)	۱۶۶
۱. ترجمه حال	۱۶۶
۲. زمان سعدی	۱۷۲
۳. فعالیت ادبی سعدی	۱۷۵
۴. سعدی وسیع‌کننده شکل شعر فارسی-تاجیکی است	۱۸۶
۵. سعدی ایجادکننده نثر بدیعی ادبیات فارس-تاجیکی است	۱۸۸
۶. سعدی یکمین ستیره‌چی-مطایبه‌چی ادبیات فارس-تاجیکی است	۱۹۱
۷. سعدی رئالیست است	۱۹۴
۸. اثرهای سعدی خزینه سخنها پر حکمت‌اند	۱۹۵
۹. سعدی شاعر و نویسنده روی جهانی است	۱۹۷
۱۰. ترتیب کلیات سعدی و مندرجه‌های وی	۱۹۸
شعرهای تاجیکستانی	۲۰۱
زین‌الدین محمود واصفی	۲۱۰
چار درویش	۲۲۶
فهرست لغات، ترکیبات، تعبیرات و اصطلاحات	۲۳۳
کتابنامه	۲۴۸

به گوشت می‌رسد آوازِ تاجیک
که باید شد کنون دمسازِ تاجیک
دماند روح در تن، مغز هر سر
کلام معرفت‌پردازِ تاجیک
ز دست تربیت گر طعمه یابد
عقاب چرخ گیرد بازِ تاجیک
(جوهری استروشنی)

سرسخن

بالینکه سال بی است به تاجیکستان رفت و آمد دارم، بسی بخت یار بوده‌ام و توفیق یزدان
قرین که اینک مدتی است می‌یم این دیار و آستان بوس درگاه ادب آفرینش گشته‌ام. امروز
این کشور زیبا و فرهنگ‌نیز، بهراث دار تاریخ و فرهنگ و علم و ادب بخارای شریف شده
است. چه زیبا سروده است شاعر سرشناس سخن تاجیک لایق شیرعلی:

بانگ جشن تاجکان آید همی غلغل سامانیان آید همی
از بخارا بر دوشنبه شربت بی جوی مولیان آید همی

(شیرعلی، کلیات/ اشعار، ص ۵۰۲)

من که چندگاهی است دربارهٔ تاریخ و فرهنگ ایران بیان فارسی در ماوراءالنهر مطالعه و
تحقیق می‌کنم و در این زمینه، آثاری از ادیبان تاجیک را معرفی و منتشر کرده‌ام، اینک نیز
در ادامهٔ همان مطالعات و تحقیقات در تاجیکستان به سرسی‌برم به‌طور ویژه دربارهٔ
صدرالدین عینی و اثرهای او پژوهش می‌کنم. در همین جستجوها به بحث آثار عینی و
گفتگوها و مشورت‌خواهیها از استادان و دانشمندان تاجیک، استاد ارجمند و دوست مهربانم
دکتر عبدالخالق نبوی پیشنهاد دادند تا اثرهای عینی را در زمینهٔ ادبیات‌شناسی و نقد ادبی
و تاریخ ادبیات گردآوری کنیم و در یک مجموعه به الفبای فارسی منتشر نماییم. اینجانب
که به مقصود خود رسیده بودم، از همان وقت با همراهی و همکاری استاد نبوی کار را آغاز
کردم و حاصل آن، همین کتاب پیش روست.

دربارهٔ صدرالدین عینی پیش‌تر کتاب مختصر ترجمهٔ حال خودم را که زندگی‌نامهٔ
خودنوشت عینی است، تصحیح کرده با مقدمه و توضیح چاپ و منتشر کرده‌ام. در مقدمهٔ
آن کتاب، دربارهٔ عینی و فعالیت‌های علمی و ادبی او نسبتاً با تفصیل سخن گفته‌ام. همچنین

کتاب صدرالدین عینی نوشته آکادمیسین محمدجان شکوری بخارایی را نیز چاپ کرده‌ام؛ از این رو، در اینجا دیگر وجهی ندارد که درباره حال و احوال و زندگی و آثار صدرالدین عینی سخنی بگویم؛ خوانندگان و علاقه‌مندان را به همان کتابها ارجاع می‌دهم. فقط به همین مختصر اکتفا می‌کنم که صدرالدین عینی فرزند سید مرادخواجه و زیورآی در سال ۱۸۷۸ م. (۱۲۹۵ ق/ ۱۲۵۶ ش) و یا به قولی دیگر ۱۸۷۵ م. در ساکتري، یکی از روستاهای اطراف بخارا به دنیا آمد و در ۱۵ ژوئیه سال ۱۹۵۴ م. (۱۳۷۴ ق/ ۱۳۳۳ ش) در دوشنبه، پایتخت تاجیکستان، چشم از جهان فرو بست. وی یکی از بزرگ‌ترین شاعران، نویسندگان، منتقدان، تاریخ‌نویسان و زبان‌شناسان تاجیک است و آثاری در هریک از این زمینه‌ها پدید آورده که بیشتر آنها نقش ارزنده‌ای در دگرگونی‌های ادبی، اجتماعی و فرهنگی ورارود قرن بیستم داشته است. وی بنیان‌گذار و بشکام ادبیات معاصر فارسی- تاجیکی بوده است و از بزرگ‌مردان و تاریخ‌سارانی است که در تاجیکستان عنوان عالی «قهرمان تاجیکستان» را بدو داده‌اند و او را «استاد» و «پدر ملت» خطاب می‌کنند. وی برای حفظ و گسترش زبان و ادبیات فارسی و در راه خودشناسی تاریخی، معنوی و احیای خودآگاهی و هویت ملی تاجیکان ورارود کوششها کرده و مبارزه‌ها نموده است.

اما درباره مجموعه حاضر باید بگویم که در راستای اثرهای اساسی صدرالدین عینی درباره تاریخ ادبیات و نقد ادبی که به زبان فارسی بوده است در اینجا گرد آورده شده‌اند و برای اولین بار در شکل یک کتاب به الفبای فارسی پیشکش خوانندگان و علاقه‌مندان می‌گردد. البته عینی به جز این اثرها دو تکنگاری بزرگ حجم با عنوانهای «یشیرنویسی و میرزا عبدالقادر بیدل (هر دو به فارسی)» و نیز مقاله‌هایی به زبان ازبکی در زمینه تاریخ ادبیات و نقد ادبی و به‌طور کلی ادبیات‌شناسی نوشته است که همه اینها یا به سبب حجم بزرگشان و یا به سبب زبان نوشتارشان که ازبکی است، در این مجموعه نمی‌گنجند. ضمناً باید یادآور شد که کتاب میرزا عبدالقادر بیدل پیش‌تر در ایران چاپ شده است (تهران، انتشارات سوره مهر، ۱۳۸۴ ش). عینی مقاله‌های دیگری هم در این زمینه نوشته است که بیشتر در شکل جوابیه به نویسندگان و منتقدان معاصر خودش است و فهمیدن و درک آنها وابسته به شناخت بسیاری از افراد و وقایع آن زمان در تاجیکستان و ازبکستان و همچنین شناخت ادیبان و اثرهای آنان است؛ از همین رو، برای خارج از تاجیکستان کاربرد چندانی نخواهد داشت.

عینی این اثرهایی را که اکنون در اینجا گرد آمده‌اند، در طول چهل سال نوشته است؛ با توجه به اینکه همه این اثرها تاریخ دارند، اولین اثر که مقاله‌ای خُرد درباره بیدل دهلوی

است، سال ۱۹۱۲ م. و آخرین اثر که دربارهٔ چاردرویش است، سال ۱۹۵۱ م. را در پی دارند. در واقع اثرها به صورت پراکنده بوده‌اند و موضوعات ادبی گوناگون را دربرمی‌گرفته‌اند، اما گردآورندگان کوشش کرده‌اند تا براساس تقدّم و تأخّر تاریخی، این اثرها را ترتیب دهند تا از این راه، تحول و دگرگونی دیدگاه‌های عینی دربارهٔ تاریخ ادبیات و نقد ادبی و رشد و پیشرفت وی در این رشته بیشتر و بهتر نمایان شود. دربارهٔ رویکرد عینی به ادبیات‌شناسی و نقد ادبی، استاد عبدالخالق نبوی، مقالهٔ علمی مفصلی نگاشته‌اند که بعد از این یادداشت در این کتاب آمده است و بر گوشه‌های گوناگون فعالیت و دیدگاه‌های عینی در این باره روشنی افکنده‌اند.

اثرهای عینی که در اینجا گرد آمده‌اند، برخی در شکل مقاله و برخی در شکل رسالهٔ خُرد و یا کتابچه بوده‌اند که در نشریه‌های آن زمان و یا مقدمهٔ بعضی کتابها و یا به صورت کتاب مستقل چاپ انتشار یافته‌اند. این اثرها نوشته‌هایی را دربارهٔ میرزا عبدالقادر بیدل دهلوی، حکیم ابوالقاسم فردوسی، شیخ‌الرئیس ابوعلی سینا، ابوعبدالله رودکی سمرقندی، شیخ مصلح‌الدین سعدی شیرازی، کمال خجندی، میرعلیشیر نوایی، زین‌الدین محمود واصفی، ابوالقاسم لاهوتی، ماکسیم گورکی، شعرهای خودش، کتاب چاردرویش و مناسبت ادبی آسیای میانه با ایران دربرگرفته‌اند.

صدرالدین عینی پایه‌گذار نقد ادبی جدید تاجیک به شمار می‌رود. وی از تذکره‌نویسی سنتی به تاریخ ادبیات‌نویسی جدید و نقد علمی اثرهای ادبی روی آورد و در ادبیات‌شناسی تاجیک در آسیای میانه توانست تحولی شگرف را به پدید آورد. عینی با هوش و ذکاوت ذاتی و فراست خودش و نیز مطالعهٔ عمیق اثرهای ادبی و کوشش‌های جدی، قدرت نقد و بررسی علمی متون ادبی را پیدا کرد. البته این نکته را هم باید افزود که اینکه عینی زبان روسی نمی‌دانست و شاید کمتر با نقد جدید غربی آشنا بود، اما به هر حال، در محیطی زندگی می‌کرد که با روس‌ها نزدیک بودند و به‌ویژه از طریق نشریه‌های تباری با کارهای ادیبان روس آشنایی نسبی پیدا کرده بود. در واقع، مجموعه‌ای از عوامل گوناگون دست به دست هم دادند تا عینی ملکهٔ نقدنویسی و بررسی علمی متون ادبی را پیدا کند و به جای انشاپردازی و افسانه‌گویی و خیال‌بافی دربارهٔ ادیبان و شاعران و نویسندگان گذشته و معاصر به خودِ متن و صورت و معنا و ساختار آن توجه کند و اثرهای انتقادی بیافریند. از همین رو، مجموعهٔ حاضر علاوه بر اینکه به علاقه‌مندان و پژوهشگران و دانشجویان رشتهٔ ادبیات فارسی، آگاهیهای ارزنده‌ای از تاریخ ادبیات می‌دهد، برای پژوهشگرانی که می‌خواهند دربارهٔ تاریخ نقد ادبی فارسی و روش نقد ادبی مطالعه و تحقیق نمایند، بسیار کارآمد خواهد بود؛

زیرا همان‌طور که در ایران تصحیح و نقد انتقادی متون با علامه قزوینی آغاز می‌شود و پس از او، بدیع‌الزمان فروزانفر با نوشتن کتاب *سخن و سخنوران* تاریخ ادبیات‌نویسی و نقد علمی متون ادبی را وارد مرحله جدیدی نمود که زمینه‌ساز نقد ادبی نو در ادبیات فارسی معاصر گشت، صدرالدین عینی هم در آسیای میانه نه تنها از پیشگامان نقد ادبی جدید، بلکه از پایه‌گذاران آن به شمار می‌آید. پژوهشگر زبان و ادبیات فارسی باید متوجه باشد که برای تحقیق در این حوزه، تمام قلمرو زبان و ادبیات فارسی را فراگیرد و از نظر بگذراند.

از دیگر جنبه‌های مهم کتاب حاضر که باید انگشت تأکید بر آن نهاد، کاربرد آن در مطالعات عینی‌شناسی است. صدرالدین عینی به‌عنوان ادیب و نویسنده و شاعر و زبان‌شناس و منتقد، قطعاً رنایوران تاریخ ادبیات فارسی به شمار می‌رود؛ بنابراین، هر اثری از او و یا درباره او مواد علمی و پژوهشی را در اختیار پژوهشگر زبان و ادبیات قرار می‌دهد. سبک عینی در نثرنویسی، زبان او مختصات ماوراءالنهری‌اش و به‌ویژه شیوه نگارش او در مقاله‌ها و رساله‌های علمی و انتقادی همواره می‌تواند در کتاب حاضر به‌روشنی دید و چه در کار پژوهشی و چه در مطالعه جنبی و شخصی از آن بهره‌وافر بُرد.

با توجه به اینکه امروزه بسیاری از نوشته‌های صدرالدین عینی به الفبای فارسی یا از بین رفته‌اند و یا در دسترس نیستند، مجموعه حاضر از جاهای مختلف متن کتبات عینی و نیز متن نسخه‌های پیش از کتبات چاپ شده که به الفبای سیرلیک است، گرد آورده‌ایم. بدین توضیح که با صلاحدید و اشراف استاد نبوی این اثرها را به الفبای مذکور استخراج شده‌اند و با اینکه خود به الفبای سیرلیک بوده‌اند، باز به همان الفبای سیرلیکی شده‌اند. سپس از طریق نرم‌افزار برگردان متن زنده‌یاد عبدالرحیم بهروزیان که در سایه پژوهشگاه فرهنگ فارسی-تاجیکی سفارت جمهوری اسلامی ایران در تاجیکستان برای استفاده عمده‌ی نگاشته‌اند به خط فارسی برگردان نمودیم؛ اما با توجه به اینکه متن برگردان‌شده این نرم‌افزار خطاهای زیادی دارد، با متن سیرلیک مطابقت داده، غلطهای آن را برطرف نموده‌ایم. در واقع، واژه‌به‌واژه و سطر به سطر آن را با استاد نبوی خوانده‌ایم و درباره آن بحث و جستجو کرده‌ایم تا اینک این چنین منقح و آراسته درآمده است. همچنین متن را براساس املاهای منتخب فرهنگستان زبان و ادب فارسی تصحیح و ویرایش کرده‌ایم. البته امانت متن کاملاً حفظ شده و هیچ دخل و تصرفی در آن صورت نگرفته است.

با توجه به اینکه این متن برای خواننده ایرانی دشواریهایی داشت، سعی کرده‌ایم ویرایشی دقیق بر روی آن انجام دهیم و در جاهایی که لغتها و عبارتها برای خواننده ایرانی دشوار می‌نمود، در پاورقی متن شرح و توضیحی بیاوریم. البته خود عینی هم در جاهای

مختلفی از متن شرح و توضیحی داده است که همه را با لفظ مؤلف در درون قوسین معلوم و مشخص کرده‌ایم. در پایان کتاب هم همین پاورقیها را براساس حروف الفبا تنظیم نموده‌ایم و تحت عنوان فهرست لغات، ترکیبات، تعبیرات و اصطلاحات آورده‌ایم. در واقع، به سبب اینکه این واژگان و عبارات و اصطلاحات، گاهی چند بار در متن آمده‌اند و فقط یک یا دو بار معنی شده‌اند، این فهرست لغات کمک می‌کند تا هر جا خواننده به معنی لغت و یا اصطلاحی احتیاج پیدا کرد، بدان مراجعه نماید و به آسانی مشکل خود را حل نماید. در پایان کتاب هم فهرست کتابهایی که گردآورندگان استفاده کرده‌اند آمده است. شایسته یادآوری است که منابعی که عینی خود استفاده کرده، گاه در پاورقی و گاه در متن از آنها یاد کرد. بدان را ارجاع داده است. این نکته را نیز نباید فراموش کرد که منابعی از متون کهن که عینی استفاده کرده است، یا چاپ سنگی بوده‌اند و یا نسخه خطی؛ از این رو، گاه در بعضی جایها با متن، هیچ تصحیح انتقادی شده امروزی تفاوت‌هایی به چشم می‌خورد که آن را نباید به حساب اشتباه عینی گذاشت.

نظر به اینکه این کتاب با مشورت و راهنمایی و همکاری استاد عبدالخالق نبوی گردآوری و تصحیح شده است، مناسب است که در اینجا اندک اطلاعاتی را درباره ایشان ارائه دهیم و خوانندگان و علاقه‌مندان را با یکی از پره‌های نام‌آور عرصه علم و ادب تاجیک آشنا سازیم.

سابقه دوستی و آشنایی اینجانب با استاد نبوی بسیار زیاد است؛ سالیانی است که با ایشان رفت‌وآمد و نشست‌وبرخاست دارم و از مضامین بسیار چیزها آموخته‌ام و در جوارشان و از طفیل وجودشان با بسیاری از ادیبان و پژوهشگران بزرگ تاجیک آشنا شده‌ام؛ چنان که می‌توان گفت بر من حق استادی دارند. چه خوب و زیبا به جا گفته است آن شاعر نامدار تاجیک، فرزانه خجندی درباره ایشان:

از گُلخَن جانِش شرر افروخته‌ایم از مخزن و کانش پُر اندوخته‌ایم
در مکتب فضلِ عبد خالق نبوی صد شکر که ما هم ادب آموخته‌ایم

دکتر عبدالخالق نبوی، ادبیات‌شناس و منتقد تاجیک در ۲۰ نوامبر سال ۱۹۴۶ در روستای ریود ناحیه عینی ولایت سفد جمهوری تاجیکستان در خانواده‌ای دهقان به دنیا آمده است. در سال ۱۹۶۳ م. پس از ختم مکتب میانه زادگاهش به بخش تاریخ و سخن‌شناسی دانشکده آموزگاری خجند وارد شد و در سال ۱۹۶۷ م. تحصیل را به پایان بُرد و در همین دانشگاه به عنوان مدرس به کار پذیرفته شد. هم‌زمان با کار آموزگاری چندی هم سردبیر روزنامه مهارت پداگژی بوده است. در این مدت، شاگردان زیادی را به عرصه تعلیم و

تدریس و علم و ادب هدایت نموده است، چنان‌که از میان آنها شاعران توانا و عالمان شناخته‌شدهٔ امروزه تاجیک را می‌توان دید. استاد نبوی در سال ۱۹۸۱ م. از رسالهٔ دکتری خود با عنوان «مسئلهٔ روان‌شناسی در نسل معاصر تاجیک» به راهنمایی آکادمیسین محمّدجان شکوری بخارایی دفاع کرد. از سال ۱۹۸۴ م. تاکنون خادم پیش‌بر علمی پژوهشگاه زبان و ادبیات به نام رودکی تاجیکستان است. همچنین از سال ۱۹۸۴ م. عضو اتحادیهٔ نویسندگان اتحاد شوروی و هم‌زمان عضو اتحادیهٔ نویسندگان تاجیکستان بوده است. مقاله‌ها و پژوهشهای رشته‌های تاریخ شکل‌گیری نثر رئالیستی، روان‌شناختی هنری، مسئله‌های نظم، نماینده‌نویسی، تاریخ نقد ادبی، روزنامه‌نگاری و سخن‌شناسی تاجیک را فراگرفته‌اند.

از وی تاکنون بیش از ۳۰ مقاله و ۱۰ جلد کتاب چاپ شده است؛ ازجمله صدرالدین عینی و انکشاف نثر شعر، تاریخ (دوشنبه: ۱۹۷۸ م)، ایجاد بدیعی، انسان و زمان (دوشنبه: عرفان، ۱۹۸۳ م)، تصویر عالم، وطنی انسان، نویسنده و زمان (دوشنبه: عرفان، ۱۹۸۷ م)، ادبیات و نقد ادبی (دوشنبه: ادیب، ۱۹۹۳ م)، نذرالله بیکتاش و علم و ادب تاجیکی سالهای ۲۰-۳۰ سدهٔ ۲۰ (دوشنبه: عرفان، ۲۰۰۴)، داستان آب یا آب‌نامه (دوشنبه: ادیب، ۲۰۰۴ م)، تاریخ تشکّل اتفاق نویسندگان تاجیکستان (دوشنبه: ادیب، ۲۰۰۴) جستارها و ابتکارات در نثر (دوشنبه: ادیب، ۲۰۰۹ م)، بخارای، شریف سرآغاز مطبوعات ملی تاجیکی (دوشنبه: بخارا، ۲۰۱۲ م) جنگ وطنی و افکار ادبی، تاریخی (دوشنبه: عندلیب، ۲۰۱۵ م) و ...

در پایان بر خود لازم می‌دانم که از استادان ارجمند و دوستان پرور واری چون دکتر عبدالخالق نبوی که در گردآوری و تصحیح کتاب حاضر مرا همراهی و کمک کردند و در بسیاری موارد، پاسخ‌گوی پرسشهایم بودند، سپاسگزاری کنم. از استاد ارجمند آکادمیسین دکتر عبدالجبار رحمان‌زاده که بسیاری از پژوهشهایم را زیر نظر و با راهنمایی و دستگیری ایشان انجام داده‌ام و ایشان باینکه مشغلهٔ زیاد دارند همیشه از سر مهر مرا دستگیری و حمایت کرده‌اند، به‌ویژه اینکه زمینهٔ اقامتم را در تاجیکستان فراهم نمودند، قدردانی و تشکر می‌نمایم. جا دارد که از رئیس محترم پژوهشگاه زبان و ادبیات رودکی پروفسور سخی‌داد رحمت‌الله‌زاده نیز که محبت و دستگیری خود را از اینجانب دریغ نداشتند و پیوسته با من همکاری می‌کردند، سپاسگزاری کنم. جالب توجه است که وقتی درخواست خود را برای آمدودش به پژوهشگاه و مشورت با استادان و استفاده از کتابخانهٔ پژوهشگاه بدیشان دادم، با

روی باز پذیرفتند و فرمودند من معتقدم که کتاب و کتابخانه همچون آب برای شخص تشنه است و در تمام دنیا باید استفاده از کتابخانه‌ها برای جویندگان و مطالعه‌کنندگان آزاد باشد. همچنین از دوست مهربانم آقای شهرام سلطانی، مدیر انتشارات آرون، و دیگر همکارانش که زمینه چاپ و انتشار این اثر را به بهترین وجه فراهم نموده‌اند، سپاسگزاری می‌کنم. یک گل مقصود در این بوستان / چیده نشد بی مدد دوستان.

و لله الحمد اولاً و آخراً

دکتر مصطفی باباخانی

دوشنبه پایتخت تاجیکستان

بهمن‌ماه ۱۳۹۶ خورشیدی

www.ketab.ir